

ГЛАС НАРОДА.

ЛИСТ ЗА НАРОДНЕ СТВАРИ, ПРИВРЕДУ, ПОУКУ И ЗАБАВУ.

„Глас народа“ излази сваке недеље на табаку. — Цена му је на годину 3 фор., на осам месеци 2 фор., на четир месеца 1 фор. аустр. вредн. — Дописи се шиљу уредништву а претплата и огласи администрацији „Гласа народа“ у Нови Сад. — Огласи наплаћују се од ретка оваких слова 5 нов. и 30 новчића за жиг сваки пут.

БРОЈ 9.

У НОВОМЕ САДУ, У НЕДЕЉУ 4. МАРТА 1873.

ГОДИНА III.

НАША НОВА ШКОЛСКА УРЕДБА.

III.

Други део школске уредбе говори о учитељу и учитељици на српској народној школи.

Ко може бити учитељ и учитељица у српској народној школи?

Само онај Србин и Српкиња православне вере, који је ишао у српску народну учитељску школу, било у Сомбору, биле у Папрацу или Горњем Карловцу, па је с добрим успехом положио учитељски испит, а уз то још ако је доброг владања.

У случају да се не нађе овакав учитељ и учитељица онда се могу узети и они што нису редовно свршили учитељску школу, само ако су положили учитељски испит.

Искуство је доказало да кад се човек дуже не бави једним послом бива да већ није тако вешт тому послу, за то је и ова уредба наредила да сваки онај учитељ и учитељица који остану 5 година без службе, дужни су поново полагати практични учитељски испит.

По овој уредби има две врсте учитељица. Имаде учитељица које су свршиле учитељске школе па могу да предају сву науку у школи као и учитељ и то не само у женској школи, него и у млађим разредима мушке школе, где су мала деца, која ће у учитељици гледати више матер своју. За тим има учитељица тако званих женских радова, те учитељице не морају полагати учитељски испит али морају имати сведоцбе о својој вештини у тим радовима.

Као што се ова уредба постарала да се школа даде у руке вештим и за то способним лицама, тако се морала обазрети и на велики број оних учитеља који су сада доиста у служби а нису тако способни као што наређује ова уредба. Таких је учитеља много особито по бившој војеној граници, то су тако звани Чобићеви и Димићеви препаранди. Ти учитељи остају за сада на својим местима али само под тим условом да положе учитељски испит најдаље за две године дана, а то концем год. 1874. иначе се могу из службе отпустити.

Црквено-школска општина има право да бира себи учитеља. Па како врши она то своје право по овој уредби?

Чим се које учитељско место упразни, дужан је местни школски одбор то одмах званично да јави своме епарх. школ. одбору. За тим има местни школски одбор путем српских новина да распише стечај са роком од најмање шест недеља дана а у том стечају мора да означи све приходе и дужности тог упражњеног учитељског места. Пошто истече рок стечају, поднеће местни школски одбор молбенице свију просилаца са својим мњењем црквено-школској скупштини општине ради избора.

Скупштина која ће предузети тај избор мора бити по општинској уредби што је у решеришту редовно заказана, у њојзи треба да је присутан онај број чланова, који треба да се може донети правоваљан закључак. У записнику који се води у тој скупштини треба да је јасно обележен број скупштинара, број и имена потражитеља за учитељско место и начин како су скупштинари гласали и колико је који од потражитеља добио гласова. Кад се избор лепо у миру и реду заврши, онда ће председник и перовођа општине својеручно потписати записник и удариће на њега општински печат. За изабраног учитеља узима се онај који је изабран већином гласова. Тај избор подноси се после епархијском школ. одбору на потврђење а одбор може само онда уредан избор одбацити, ако изабрани нема школском уредбом прописане способности.

Кад већ епархијски школ. одбор одбаци који општински избор и поручи да учини нов избор онда ваља општина то да учини или иначе ако то општина не учини за 3 месеца дана, епарх. ће одбор сам наименовати учитеља.

Изабрани учитељ је на свом звању сталан и добиће путем своје општине од нар. школског савета у Карловцима свој декрет.

Да учитељ остане за навек на своме месту, то стоји сад до његовог труда и до његовог доброг владања, јер

он се може са своје службе дићи ако је немарљив у вршењу своје дужности, ако је хрђавог и неморалног владања, ако учини иначе какав кривичан преступ, а о томе суди на тужбу општине епархијски школски одбор и кад нађе да је крив он ће га отпустити, али само кад то одобри народно-школски савет као главна школска власт.

Даље наређује уредба да општина не може учитељу отказати службу по својој вољи, него мора своју тужбу поднети епарх. школ. одбору који ће ако је тужба основана повести истрагу те помоћника или привременог учитеља отпустити сам а сталног само са одобрењем школског савета.

Овај други део уредбе доноси и одредбу учитељске плате.

Плату учитељску одређује месни школски одбор по местним околностима са одобрењем епархијског школског одбора.

Ако у иком делу ту се уредба ослања на свест наших општина.

Сви желимо да нам школе буду напредне, јер знамо да нам од њих зависи у овим крајевима напредак и живот народа.

Било је времена кад смо се надали да ћемо себи осигурати живот и напредак јуначким мишицама, јунаштвом нашим и користили се други а ми почесмо да опадамо и пропадамо; било је времена кад смо се уздали да ће нас спасти не толико вера наша, колико они који су у нас апостоли наше вере, представници наше цркви — патријарси, владике, калуђери и попови, али се показа да се наши митрополити и владике више стараше за своје господство и за своју корист, да се калуђери бринуше више за своје благоутробије, да попови под управом таквих владика и стегом таквих калуђера не могоше да учине по напредак народа онолико, колико требаше да учине. Данас очекујемо спас наш од самих себе, од развита просвете у нашем народу.

Није могуће да се наш народ кад се у маси својој просвети не ће пренути те увидети зло што га таре и сатира. Просвећено Српство увидеће у ком времену живи, кад просветом дође до свести да бистрим оком погледа какав је у данашњем веку његов живот, сам ће од себе да почне да лечи своје зло. Окануће се многих лудих и раскошних обичаја што га убијају материјално, неговаће боље своје здравље те ће предупредити своје изумирање, а одаваће се таком послу и занимању, који ће му умножити његову материјалну снагу.

За све то порадиће најбоље и најсигурније добра народна школа, а рекосмо да добра школа не спада с неба, него постаје из ревносне бриге и свесног заузимања честите општине.

Школе нису само зданија и опрема у њима — школа је у првој линији учитељ који наставља васпитава децу народа, где је добар учитељ тамо је и добра

школа. Честита и ваљана учитеља не ће добити она општтина која му одреди мању плату него што је одредила свом добошару, кравару, свињару или теочару, јер честит учитељ не ће да иде у таку општину, где зна да ће му његова родољубива снага и радња клонити и малаксати ради бриге од чега ће са својом фамилијом да живи.

Где је учитељ добро плаћен уз то уважен и поштован, тамо боље и пријања за својим племенитим послом.

Да је у нас више створа а мање говора, да је више снаге љубави и одушевљења народној просвети то не би било данас у нас општине, где би учитељ имао мање од 700, 800 фор. плате. Многа се општина изговара да нема имања ни фонда одкуда би плаћала своје учитеље. Рецимо да нема. Ал кад је требало златити куле, кад је требало правити прескупе рипиде и барјаке, кад је требало утрошити хиљаде хиљада на мртва темпла — е онда је било новаца! Али питам ја вас честити општинари јесте ли видели и опазили у многим местима, где десетак чивутских фамилија доведу деци својој учитеља па га тих десет фамилија из свог џепа издржавају те је добро плаћен и ради у атар просвете њихове деце. Ал онако им се и види њихов напредак, те још за мало па ће они бити први људи у нашој земљи.

Није да не можемо, него не ћемо добро да плаћамо своје учитеље, јер смо још утучени у главу, па не увиђамо од колике нам је користи ваљан учитељ у нашој средини.

И ова уредба није за сада могла да нареди већу плату, него је само ограничила се да помогне оним учитељима што су данас тако рећи просјаци, оним учитељима који имају таман толико да умиру од глади. И тако је уредба наредила да сваки учитељ не сме имати осим стана, огрева и баште од најмање $\frac{1}{4}$ јутра мање плате од 300 фор. —

О издавању учитељске плате, говорићемо у идучем члану. —

УСТАВ И УСТАНОВЕ У УГАРСКОЈ. *)

I.

Људи живе у друштву јер их на то упућује сам живот и његове потребе. Детету требају родитељи да га негују, отхрањују и васпитају, јер оно не може све то да чини само из своје снаге, а без родитељске помоћи би са своје слабости угинуло и пропало. Али и одрастан човек треба друге људе. Дрво се на дрво наслања а човек на човека. Човек може много али не може све својом снагом и памећу. Кад би морао човек сам да оре, да сеје, да жање, да готови себи храну, одело, стан и оруђа не би дошао далеко или би живео као

*) Ови чланци удешени су да свако позна из њих своја грађанска права и дужности намењени учитељима да се њима посуже при предавању тога предмета у својој школи.

роб својих потреба. Без друштва нема ни јунаштва, човек налази само у друштву с другим људма радости и весела, тек уз браћу буде се у срцу његову лепши и племенитији осећаји. Братства, љубави, верности и оданости може бити само у животу с другим људима, у друштвеном животу. Да је човек упућен да само својом снагом и памећу сазнаје, изучава и премерава свет и позив свој у свету — један човек не би то никад ни сазнао ни изучио, јер као што су благословене многе ручице, тако је и за сваки посао потребно удружење многих људи. Тај друштвени живот наш основан је на породици — отац мати и њихов пород и својта — а много породица чине једно место, село, варошицу, велику варош.

На земљи нашој живе милиони људи. Ако пођемо од свога роднога места ма којим правцем наиђемо опет на села и градове у којима живе људи. Али ови људи нису сви једнаки, неки говоре једним а неки опет другим језиком, не одевају се једнако, разне су им жеље и тежње. Кад пођемо подаље од свога роднога места наиђемо на људе, који се разликују од нас својим говором, начином свога живота и свога мишљења. познаћемо на мах да то нису оно што смо ми да су то туђи људи, да нису наша својта и родбина. Оно друштво људи, ону задругу у којој поједини задругари тако припањају један за другога да су други људи на према њих туђи људи, ту задругу зовемо ми ако је велика племеном, народом, а ону земљу што држи тај народ у своју баштину зовемо земљом и државом а народ који живи у тој држави зове је и отаџбином и домовином.

Синови једнога народа живе од дуже времена у тешкој свези, родом су из једне крви и колена, имају једне и исте обичаје, једне особине, говоре једним и истим језиком, имају заједничку прошлост и садашност. Заједно су проливали своју крв за оно што им је било драго и свето, помагали су једно другом да извојују себи добар и сретан живот и опстанак. Будућност њихова зависи од њихове слоге и љубави јер слогом расту и велике ствари а неслога све поквари. Зато је потребно да се синови једнога народа сматрају као једна својта, као браћа и родови, да стоје један за другог, сви за једнога а један за све. Ако се између себе раздиру неслогом и сваком кавгом онда је то на штету свима. Поштуј у брату брата јер ћеш у туђину господара, јер слога држи земље и градове. Многи је народ већ пао и пропао те му се незна ни трага ни колена са неслоге и раздора својих синова. Отуд и пише Србу на грбу: само слога Србина спасава.

У Угарској држави живе разни народи, ту ти има Срба, Хрвата, Словака, Рушњака, Романа, Чивута Немаца и Мађара. Сви ти народи стоје у једној држави — у Угарској, то им је свима Угарска њихова општа и заједничка домовина. Мађари су се пре хиљаду година доселили у ову земљу и затекли су ту разне

словенске народе те су с њима заједно подигли и основали ову државу, с њима заједно су је бранили од свакога нападаја и у слози с разним народима у држави предњачећи у земаљским пословима одржали су је до данас. Од слоге и љубави свију народа у Угарској зависи благо и срећа и опстанак угарске државе. Без слоге, љубави и узајамног поштовања нема среће никоме у овој земљи. Сви су народи међусобом браћа а брат је мио које вере био. Са братским споразумом и сложним радом цветаће земља у којој живимо.

Где је год више људи на окупу ваљада има неко ко ће да се стара да одржава ред, јер ред је душа свакоме раду, ваља да је збринуто да је сваки сигуран главом и имањем. Кућни старешина одржава у кући мир и поредак. Општински или мештански старешина одржава у месту, у општини мир и ред, брине се да један другога не узнемирујемо у послу и занимању, стара се са осталим општинарима да се добро рукује опште и заједничко имање, да се дижу школе и болнице, да се помаже убоготе и невољноме, да се граде добри путеви и прелази. У већој задрузи но што је општина стара се око тога жупан, поджупан, управни судци и заклетници и т. д.

По томе ваља да има и у држави нека власт или неко старешинство, што ће да се стара да унапређује опште и заједничке цели свију што су у држави. Власт која врши те послове зове се земаљска или државна власт.

Државна власт стоји над свима у држави, она руководи све државне послове, она наређује шта да се у то име ради, над њом друге земаљске власти, која би управљала државним пословима било у држави, било ван ње. Ово је тако у свакој држави која је своја која не зависи од другога, да је инако била би држава зависна и потчињена.

У раду државне власти разликујемо две важне врсте тога рада а то је власт што ствара, даје законе и што изводи или врши законе.

Под законом разумемо у опште онаку уредбу која веже свакога у држави, одређујући шта се сме и шта се не сме чинити. Они државни закони што су установили које су права а које дужности грађана у држави, што су одредили државне послове и начин како се и установе којима се врше ти послови у држави зову се и основни државни закони или једном речи државни устав. Она власт којој је то посао да ствара, да доноси, да даје законе зове се законодавна власт.

Али закон сам по себи не би обезбедио ред и сигурност у држави. На пр. закон нареди да сва деца од 6 — 12 год. иду у основну и деца од 12 — 15 година да иду у повторну школу али ако нема кога, који ће пазити, родитеље опомињати а по потреби и принудити да одговоре наредби овога закона, онда ће

много да се чине и невешти овоме закону. Тако то бива и у другим стварима. Треба дакле да има нека власт која ће пазити наређивати, да сваки ради по постојећем закону и која ће ако ко повреди закон, упутити га на ред а кад не послуша и казнити га. То је извршна или управна власт. Извршна власт може по потреби да издаје на основу закона своје наредбе у којима ће казивати како треба да се изведу, изврше земаљски закони. Те на закону основане наредбе извршне власти ваља извршивати као и сам закон.

Не врши се у свима државама једнако та државна власт.

Има држава где је та власт само у владоца (цара, краља) он заповеда а држављани само слушају без да смеју рећи и речи, другде врши ту власт владалац са народом заједнички; опет на другом месту и нема владоца него грађани државе изаберу од времена на време по неке људе који ће с њима заједно вршити државну власт. Тај начин како се где врши државна власт зовемо ми државним обликом или државним склопом.

КАД ЈЕ ВИНОВА ЛОЗА ДОСПЕЛА У УГАРСКУ И КАКО СЕ РАШИРИЛА ПО ЊОЈ.

Кад је винова лоза доспела и кад се почеше радити виногради у Угарској врло мало говоре угарски историци о томе. И оно мало што је забележено о овоме, налазимо у основним писмима манастирским и у законима и наредбама што издадоше краљеви ради уређења десетга.

Пре него што су дошли Мађари у Угарску, било је већ винограда у њој. Први је римски ћесар Проб дао засадити винограде на обронцима Фрушке горе у Срему. Овај владалац који је владао од 276-282, родио се у Срему и најрадије је живео у лепим и дивним крајевима сремским, где су га његови нерадени војници и убили. Од тога доба па до данас зелене се и цвате бујно виногради на планини Фрушкогорској. Вино је на тој планини пуно духа, ватре, благе воће и љупкости. Из Срема су даље римске насебине расадиле винову лозу по Угарској. То је особито чињено за цара Дукељана, који је културу и вештину у Панонији распростирао. Дукељан је једнаест месеци живео у Срему и многи богати Римљани имали су ту своје тефериче, особито у Илоку и Шаренграду. Них је примамила лепота рајскога краја и лађана бисер-вода. Винова је лоза добро процватила овде, јер клима а и сама земља благословене Паноније таман је за винограде.

Кад су источни Готи па Ђепиди а после ових Лонгобарди завладали Панонијом, забаталише се виногради а на гдеојим местима и запарложише се; али несусасвим утамањени, јер варвари волеше пијукати вина

Док су трајале буре народњих сељења и за потоњих ратова задржала је племенита лоза сремска своју снагу и ваљаност, што је од порекла талијанскога имала.

Кад је Стеван Свети краљ угарски помоћу талијанских и француских калуђера хришћанску веру утврдио у Угарској, поче и виноградарство боље цветати, јер велико свећенство доведе из Италије на своја добра ваљане виноградаре. У хрисовуљи, коју је 1001 године Стеван Свети бенедиковском манастиру у Сен Мартину подарио, између осталих прихода спомиње се и десетак од свију винограда шимешке жупаније. Сам краљ намештао је виноградаре манастирима да би што боље подигао виноградарство. Године 1055 краљ Андрија први оснује опатију Тихањ на блатном језеру и пошље калуђерима много виноградарара, што је знак, да су сами Маџари мало се разумевали у виноградарству, јер им се мораше шиљати страни виноградарари.

Зна се да је у оним крајевима Угарске виноградарство најбујније процветало, који су били најближи Талијанској и где је највише калуђера било, а то је на десној обали Дунава у Угарској, која се поноси благом климом и лепим бреговитим положајем. На благословеној планини Хеђаљи, где данас најбоље вино, бисер од свију вина Угарских, Токајско расте, за владања првих краљева Угарских неје било ни трага о виногради. У западним крајевима северне Угарске, где су Бенедиковци калуђери живели, још се из одавна виноградарство неговало. Тако се зна за један закон од године 1270 који грађанима вароши Трнаве заповеда да морају, ако имају винограда на добрима властeosким десетак својој властели давити. А и у законима краља Андрије III. од године 1290 види се, да је виноградарство већ у велико у оно време цветало. Осим што се виноградарство неговало у жупанији шимешкој и толнајској, цветало је у тринајстом веку и у боржодској, где се и данас са обронака карпатских планина добија ватрено вино зеленкасте боје. Краљ Владислав Свети издао је закон овај: Ко човека убије, губи своје имање, винограде и т. д. Што се у овом закону спомињу виногради, знак је, да је вино главни производ у Угарској било. Године 1295 кад је жена краља Андрије III, кћер родила, била је така велика радост међу Маџарима, да је краљ у Будиму дао са тороња вино просипати, да би могао сваки, који је хтео, пити. Године 1330 дођу краљ чешки Јован и краљ пољски Казимир у походе краљу Угарском Карлу Роберту у Вишеград са толиком тевабијом (пратиоцима), да су сваки дан по 180 акова вина попили. Вишеград био је тада престолница краљева угарских и са својега дивнога положаја зваху га „рајем јевропским“ премда тадашње дворско живљење у раскоши и прождрљивости неје било рајско.

Лудвиг велики подигао је доста виноградарство позвав многе талијанске виноградаре и допустив да се Талијани населе у Угарској. То су ти насељеници што

су планину Хеђалу посадили племенитом талијанском лозом, која је леп глас стекла са својега токајскога вина у Угарској. Особити начин како се ради око племенитога вина токајског несу Талијанци научили Угре, него је он отуда, што му сам природни хемијски процес климе и каквоћа кречовите планине чине на руку. Овде ћемо приметити, да вино са планине Хеђале, раја Угарскога зато токајско зову, што је у тој вароши стовариште винске трговине загорњу Угарску, иначе највиша част припада варошици, што се зове Мад. Овди се рајски проводи берба, зато и вели пословица: Ко неје био у берби у Хеђали и на Дебрецинском вашару, тај неје ништа видео у Угарској.

За владе најмоћнијега краља угарског Матије било је сремско црно вино врло на гласу како у Угарској тако и у другим страним земљама. Сремско се вино пило за столом краљевим у Будиму и на послетку буде сремском племенитом лозом засађена будимска планина. Владислав II. кад би свршио своје државне послове најрадије би седео поред чаше шимешкога вина и кад се један пут поред чаше добро угрејао, одреди 1490 шимешкој жупанији, да јој на грбу грозд стоји. Овај краљ — као што историци приповедају — био је тако сиромаш, да је своје слуге шиљао од властелина до властелина, те је од њих мољакао вина. Опредељена прихода краљ неје имао, а добра су му била од чести заложена, од чести пак разграбљена од велике властеле. Владика Печујски, кад је био једном приликом у Будиму, и видевши како краљевске слуге трчкарају од куће до куће те мољакају вина ражљутити се што је тако краљ понижен те му пошље толико вина да неје морао мољакати сваки час од једнога властелина до другог. И ипак војници краљеви кад су 1494 град Илок освојили, несу више нашли у лагумима бунтовника Николе Ујлака, него само 3000 буради најлепшега сремског вина. Али кад би ко добром и безбрижном краљу рекао како му углед краљевски тамни, он би само раменима слегао и рекао: „Добре“ јер је био Чех. Мађари су га зато и звали „Добре Ласло“. — Неки угарски списатељ наводи године 1536, да има 50 племенитих врста вина у Угарској, међу којима још увек сремском вину још прво место припада. После спомиње хваљено вино барањско, боршодско, будимско, ерлавско, сексардско, и тако даље.

У седамнаестом веку поче се токајско вино са планине Хеђале увозити у Пољску и Немачку. За побуна ердељских против Аустрије најрадије су кнезови пљачкали лагуме токајске. Трговина са токајским вином после је тако цветала и така је добит велика била, да су Чивути под Токајским вином којешта продавали те у почетку 18 века токајско вино изгуби свој леп глас. Продуценти потуже се јако на Чивуте, те им Марија Терезија 1742. забрани са вином трговати. Данас пак није кадра никаква вештачка манипула-

ција што налик начинити токајском вину. 1804 г. цар Фрања изда налог за двор свој, да се од сада страна вина за сто његов више не доносе, јер су угарска вина таква, која се могу са сваки страним вином мерити. Виноградарство је у Угарској већ дотле дошло, да она издаје сваке године 30 милиона акова вина. Вино се из Угарске мало извози, премда последњих десетак година почело се црно вино више износити, особито у Француску, где се после подименом бордовскога вина продаје. У Угарској се у најновије време више друштава основало за подизање виноградарства и за раширење извоза. Та су друштва ова: „Токајско виноградарско друштво“, „Хрватско — славонско виноградарско друштво“, „Ерлавско винарско друштво“, „винарско деоничко друштво у Новом Саду“, „прво Сремско винарско друштво у Илоку.“

Кад се узме на оковеличина земљишта, онда Угарска стоји на првом месту у виноградарству. Талијанска даје годишње два милиона акова вина, Француска 40. милиона, Аустрија са Угарском 42. милиона, Шпанија 9. милиона, Немачка 3. милиона, Каравлашка 800.000 акова, Крим и Бесарабија 400.000 а Грчка 200.000 акова.

Преложено са немачкога у српски језик

Јован Живановић

НАШИ ПРИЈАТЕЉИ И ДОБРОТВОРИ.

II.

Приказујући у једном од прошлих бројева овога листа неке крилате пријатеље нам, наспоменућу да човек мало познаје природу и оно што је у њој. Кад би он заиста познавао све оно што лежи у њој, он зацело неби чинио тако велике погрешке; не би зацело таманио ово, што би требало најбрижљивије да негује, неби уцењивао главу животиње, која му је — особито ако је човек привредник — од неисказане користи; неби искорењивао некада па местице још и данас — *кртину!* — Шта, повијенуће вредни баштован, зар ја да чувам кртину, која моје зеље подрива? Шта, повикаће младо девојче, зар онај створ да штедим па још да браним, који моје најлепшим најшарнијим најмириснијим ружама, зумбулима, лалама, и зеленкадама засађене леје тако немилостиво, подгриза? Зар онај заслужује милости, који није ни спреман цвећа милостив? Зар — ал молим лепо ражљутити баштоване, узбуђена девојко; допустите ми да вас уверим о ономе што отиц рекох; допустите да покажем какав је то створ, та кртина, па ће те сами увидети, да о њој тако судити не смете. — Кртина по своме изгледу већ показује да је кадра оно да изврши, што заиста чини; јер тело њезино сасвим је тромо, покривено дебелим крзном; ноге су јој неспретне малене, ал пошироке; особито предње шапе изгледају као ашов, згодне сасма за копање; њушка

јој је дугуљаста ал чврста те ваљано послужи за подривање. Очију као и да нема, тако су ситне и у кожи увучене. Та животињца дакле дугачка у свему шест палаца неизгледа баш највежније већ на први поглед; а ако је још боље и у животу и радњи њезиној посмотримо видећемо како је срчана, грабљива, рекао бих грозна. — Кртина живи под земљом; тамо је у право њезино земљиште; на површини земље кртина је сувише неспретна и лагана. По где који пут у знатној дубљини земљане утробе непрестано је у послу — храни се и гради себи кућиште — палату. Па шта мислите шта јој је храна? Зар њезно младо корење? Ни најмање. Та ваља јој само отворити вилице, па да се човек од маха увери, кад угледа оне предње јаке оштре, шиљасте зубе, како су се у обе вилице грозовито наређали, а иза њих кутњаке — да животиња, која таке зубе има, није, не може бити травождер, него да је то најграбљивија звер, која се само месом слади! И заиста ваља је само погледати, кад се дочена залогја, н. пр. земљане глисте, ил прва од бубе — кокице, како их брзо и немилосно раскида у парчета и прогута. Испод земље има хиљадама таквих глиста и црви, који непрестанце огризају младе жилице коренова те тиме голему штету почине особито с пролећа — на опет једна једина кртина довољна је па да тих штетљивих гадова у посредњој башти за неколико недеља сасвим нестане. Па ако ми не верујете да се баш тиме храни, а зеља се нимало не дотагне; ако узречете да се не да видети како и шта кртина испод земље једе и тамани — онда ћу још нешто да вам речем. Ја знам да није ни једна млада девојка у онај пар, кад је угледала кућицу кртинину у својим лејама покушала да извуче кртину па да је проучи, него је пре са грчевитим вриском одбегла из баште угледавши како се земља љуља; знам да ни баштован није то учинио него је на место тога гледао мотиком ил ашовом да је извади и за навек јој се освети; ал многи, па и ја сам, више пута завириavamo у желудац те јако оптужене животињце; па шта се нашло? Видило се да у желудцу, ни трага нема каквоме зељу, него је само месо од глиста и подземних штетљивих црви лежало измеђано у желудцу. Шта вели на то млада неговачица цвећа, шта мрки баштован? Ако ни то није довољно да их разубери о њиховој неупутној предрасуди о кртини: нека учине сами овај покушај — који је по страним земљама сјајно посведочио невиност и голему корист кртинe. Узмимо сандук, напунимо га земљом ма и неколико стопа дубоко. Нахватајмо више фунти земљани глиста и кокицини црвића, потрпајмо у ту земљу што је у сундуку, па метнимо, без да сандук заклопимо неколико живих кртина у њега; ни једна кртина неће остати горе у сундуку, него ће све редом да варију у земљу. По кратком времену, истресимо сандук, разчепркајмо земљу, па нећемо наћи у њој ни

прва ни глиста. А камо их? Кроз сандук никуд не моглоше умаћи, земља их није могла прогутати, ал су их прогутале вредне кртинe! Да се још боље и на последку потпуно уверимо е је кртина прави месождер и грабљивац, треба оставити три или више кртина заједно у сундуку, а не дати им ништа за јело. Отпочеће сада бој; велики господар у трбуву — желудац ужасно заповеда; кртинe се крваве, која је слабија та пропада, пождеру је; за њом пада опет слабија и она буде покусана — тако редом једна другу прождерава, а победилица над свима остаје сада сама да до сутра и сама од глади угине! — И опет питам, шта вели на то млада неговачица цвећа, шта вели мрки неразумни баштован? Зар тако што ради животиња, што се рани нежним корењем цвећа и зеља? Кртина није верерица, ни зец, ни треуница. Кртина остаје крвник, диндушманин глиста и црви штетљивих, а баш због тог постаје опет наш највећи пријатељ, баштованов највреднији добротвор!

(Продужиће се.)

ТРГОВИНА И ОБРТНОСТ.

— У Новом Саду 1. вог Марта. Прошле недеље било је време врло благо, само дан два ветровито и мутно. Ноћу је бивало слабо мрза. Са свих страна стижу извешћа да усевни стоје врло добро, да су већ толико ојачали да могу да одоле промени времена. Вода у Дунаву расте те је повољна бродарству.

Житна радња. На изванским трговима скаче цена рани изузев енглеске тргове. Свуда је чврста воља за радњом. На пештанској пијаци истина да је и прошле недеље скакала цена али не толико, колико претпрошле. Шеница је више нуђена јер су се поправили путеви а некако и економи, довозе свој причувак, јер им је цена по вољи. И ипак су нудиоци захтевали боље цене те су цене остале за 10. нов. боље по што су биле пре осам дана. Прошле недеље је прометнуто 100.000 цената. При крају недеље прибележисмо ове цене 86 *fl.* по 7 фор. 90. нов. — 8 ф., 85. 7. фор. 80 — 90 нов., 84, *fl.* 8. ф. 7. — 80 н., 83 *fl.* 7 ф. 60 — 70 в., 82 *fl.* 7 ф. 45 — 60 н., 81 *fl.* 7 ф. 30 — 45 нов. све по цолценти и за готово. Узанс-шеница за на пролеће попустила је била са 20 нов. у цени али је опет скочила на 7. фор. 60 нов. Нова узанс-шеница за Семтем. Октобар пала је у нечему и остала је 5 фор. 65. нов. 5. фор. 67½ нов. роб. У ражи је мирна радња ценом од 4 фор. 25 — 30 новч. по 80 *fl.* Јечам је тражен, фини пиварски плаћан је са 3. фор. 40 нов. за млату 3 фор. 5 — 20 за храну 2. фор. 85. — 90 нов. по 72 *fl.* 3 о б и је прометнуто 20.000 меца ценом одпрошле недеље. За лиферовање на пролеће и то за бачку зоб плаћало се 1. фор. 45. — 53 нов. остало је на 1. фор. 55. нов. 1 фор. 56 нов. роб. Кук у р у з је јаче нуђен стога ударио ценом натраг. Банатски за мај — јуни пао је на 3 фор. 56 — 57 нов. остало је на 3. фор. 60 нов., 3. фор. 62. нов. роб.

Вуна. Прошле недеље прометнуто је 500 цен. вуне, и то 90 цен. врло fine за чоју по 158 — 160 фор. 140 цен. средње за чешљање по 92 — 95 фор. 120 цен. боље пешчане вуне по 80. — 82 фор. 70 цен. бачке једнострижне по 78 — 80 фор. и 90 цен. тиске летње вуне по 88, — 90 фор. Од уговора бележисмо 130 цен. стољно београдског владике по 132. фор. и 1 *fl.* 500 цен. Кнез Шварценберга по 143 фор. 60 цен. барона Вечеја по 125. и 1. *fl.* и 60 цен. г. Ловасија по. 105 фор. и 1 *fl.*

Радња са свињама. Повољни извештаји са изванских тргова оживели су вољу купаца у Штајнбругу, те су живо ку-

повали особито лаке врсте за извоз. Радо спекулишу у свињама за гојидбу, жироваке што их није вредно гојити нуде јако.

Цене: угарске и србијанске од 280 до 340 *fl.* 30 — 31 п. штаклеј 29 — 29 1/2 експорт 30 — 31 нов. Задњи преостатак 50, 450 ком. Довоз из долије Угарске 6860 ком. из Ердеља 1590 ком., из Србије 1110 ком. из Влашке 70 ком. са села 120 ком., доведено свега 10, 180 ком. Одвоз: у горњу Угарску 310 ком. у Беч 3280 ком., у Праг 790 ком., преко Одерберга 1020 ком. преко Боденбаха 1010 ком., Будим-Пешта 2220 ком. транзитом 460 ком., одвезено свега 9090 ком. остало дакле на тргу 51.640 ком., од којих 17, 340 ком., у друштвеним оборима. Рогате марве је догоњено жељезницом 778 ком. а отерано је 224. ком.

Радња с разним производима. Шливе нису додуше тако живо тражене, али их је мало на месту па им скаче цена. Боља роба је 12 1/2 — 12 3/4 фор. лошија по 11 1/2. Ради настојећег вашара доведено је више сирових кожа. Продато је овчијих кожа: 15000 ком. Србијанских и турских лаких по 115 фор. — 125 фор. тешких по 130 — 145 фор. по 102 комада један товар бачких кушио је неки пештански табак по 130. ф. по 102 ком. Јагњештијих кожа продато је нешто по 60 — 72 ф. по 102 ком. Козијих је продато 4000 ком. ердељских по 190 — 200 фор. по 100 ком. за иностране кушце.

ПОДЛИСТАК.

КАО ШТО ЧЕСТО БИВА.

ПРИПОВЕТКА ИЗ СРПСКОГ ЖИВОТА.

од С. В. Поповића.

(Настављено.)

IV.

— Јестели, жене, видели још тога покора — про-
дужиће фрајла Перса, она Перса што никог не ого-
вара — та ту је и Нана Зољићева. Та глете молим
вас како се нафризирала, ко би реко, да јој је јуче
пунђа летила по свима собама. Нисам ни мислила да
је Јефта Зољић тако куражан. Нана је зубата и има
добре ногте и опет је јуче код ње било трке око куће.
Јуче кад сам била на кафи код Мустрићке — кафа
јој није баш особита а није имала ни фришке кифле
— била је тамо и Пела Стрижићева, која нам је ка-
зала, да је чула од Маце Љубићке којој је то рекла Јуца
Пандурова, како је Рокса Лолићева — јуче прошла
испод нанини пенџера и да је — рекла би — чула
као неку ларму, вику и запеку, баш као да је био
нанин глас, а Јефта грми ко горонадан, да ће он
шнајдер-Степиног брата — та знате онога писарчи-
ћа у бецирку — пробурозити гвозденим вилама, ако
га још једном затече у кући. Лепо сам јој говорила:
„Нано, Нано, не ваља ти посао, све ти обијају пра-
гове, обани се ти репова. Имаш ти већ велику децу
а није ни Јефта слеп код очију“. Али се моја Нана
неда ни осолити! Та не знам ово било, оно свило, шућ
мућ па проли. Знала сам омах да ће тако проћи.
Бре није Јефта луд, да трпи тако чудо у кући. А
кажу, да га је пустила кроз онај стражњи пенџер.
Срам је било, луда матора! Треба јој писарче. Има,
веле, људи који су видели кад се провлачио — ако
Јефта дотера ствар до конзисторије — видићете, да

ће се све посведочити. Пазите само што вам рекох.
Бог ми је сведок, не желим ником зла. Нећу да је ого-
вам, ал тако јој и треба кад јој неда ђаво мира.
Па је данас још дошла да иде на бал. Јел то жив
човек чуо и видио! Шкандал! Само да јој непресе-
дне и она полга са Зуввићем и тај јој је канда о-
мирисао траг. — Сиром Јефта. Он спава у шеснаест
а она се ту шири, ни бриге је што јој је кћина удају.
Шкандал!

Ни си ли чула — Персо рано — упитаће госпођа Са-
вета Шарићка шта се говори о гре Тоши Родићу. Кажу
да ће се пружити, ако већ није, ту је, још који дан. —

— А шта ћу да слушам које кога — осекну се
фрајла Перса — зар не видим и сама. Зар ти, Саве-
то, мислиш да сам ја тако луда, да нисам одавно
опазила, да ће и та слава трајати од Божића па до
Ускрса. А тако му треба. Хоће човек да узме спајиницу.
Баш је трефио. Поздравила га да му мери рифом пантли-
ке, да продаје игле и тириплик. Ваљда за љубав његових
Посавих бркова? Ал га је и објасила! Сваки дан „фи-
зите“, по подне „јаузи“, сваке недеље „соаре“, —
па држ „екипаш“, па ома прве године у „илиду“ го-
спођа је „нервозна“! Бре дала би ја њојзи штрангу.
Гола пушка — а размеће се ко да му је донела два
милиона! Ал тако му и треба, кад је шмољан! Кад
му задобује добош пред вратима, онда ће тек види-
ти, пошто је немешкиња! Пава му је била крезуба, —
Анђа шепава! Мица зрикава — а он мустра од чо-
века, чак је и мене оговарао — као бајаги ја би по-
шла за њега! Виш мени је још до ђаволства — још
би ми само он фалио! Ал како да она недође данас
на бал? Шнајдер Игња — веле — да јој је шио нову
хаљину, она је хтела од „црвеног сомота“ а Тоша
отишао потајно шнајдеру, па казо да је боље да бу-
де од жутог атласа. Кажу — да кад је она то видла,
да је и Шнајдер Игњу и њеног слатког Тошу изју-
рила портфишом из собе. —

— Е свет говори више и него што јесте — одав-
ва се госпођа Савета тихо и смерно. — Ко зна јел-
баш тако? —

— Да, да, свет говори — рећи ће Перса — а што
не говори за мнош и за тобом — а? Мани ти, друго
света — има и право да говори.

— Та нема оцака, који се не дими — одговориће го-
спођа Савета. Фрајла Перси је већ мало неугодно, што се
појави опозиција против њених назора, зато преки-
де разговор, јер је и и како „роштунд“ па се диже
те оде у „квадроп“ да поправи своју од жустрог го-
вора мало поремећену фризуру. —

Међутим се у одајама за вечеру искупило пове-
лико друштво. Старији господари што већ нису више
за игру, били су поседали около столова, једући и
пијуцкајући. Разговор се већ клони крају. Већ је пре-
трешен и прошли кримски рат, говорено је већ и о
зоби, о вуни, о води како опет опада, о новој же-
љезници што ће се повући кроз ове крајеве. Како су

изложили већ и своје наворе о новим усевима, како ће жито скочити, маст појетинити. Неки су се тужили, како су се путови испроваљивали. Најновије банкротство Н. Н. претрешено је до ижице. Замерано је и неком млађем трговцу, што се јуче пратио циганском бандом. То не води добру. Неки се боје да и данас не направи какво чудо. Већ су се појавили и гласови, да се богати ујак — стари житар — одрекао те дупаче. И тако је то ишло у недокрај, док неки превладан дубљим погледом у чашу, није скромно спустио главу на груди и одао се у наручје Морфеја. Други кад приметеше да има дремовне браће, — а госпође још не мисле да се иде кући — ударише у громовито не баш најумилније „многаја лета,“ окупише по неког што стоји обично у певници да отпева оно своје: „Ох како то име слатко“ или „Ох љубави паклена.“ По где који се усудио да бар ради опомене започне оно: „Хајдемо кући, зора је“ док га опет други није утишао са дражећим: „Дрште чаше сви у руци“ или утешителним: „А, а, а брате комшија.“ Ето тако се забављао на Б—ом српском балу онај дугачки стол, око кога су засели све сами Б—ки „господари.“ Није ни чудо за бахово време није ни могло бити иначе.

(Наставиће се.)

Р А З Н О.

Чини добро не кај се. У новинама „Драви“ читамо да је пре неки дан сотински католички парох ишао из Вуковара кући. На путу наиђе на неког улана где пијан лежи на путу а уз њега писма у торби. Сажали се, дигне ордонанца на кола, одвезе га својој кући у Сотин, метне га у шталу да се испава а торбу с писмима узме собом у собу. Ово поноћи пробуди се улан и зачуди се где је, кад му слуга попов рече да је у септинској плебанији, навали он да иде и пође да иште у пароха своју торбу. Кад на стаклена врата, има шта и да види! У соби гори свећа а пароха пригњечили њих тројица у маскама, па ишту новце. Кад улан то опази потегне карабином и пиштољем те убије двојицу на месту, а трећи полети на врата, опали пиштољ ал не погоди улана, него га улан дочепа сабљом по ребарке. У убијенима, веле, да су познали натароша и кнеза а рањени веле, да је касир — по некима пак опет излази, да је то био натарош и два четника. Мајде ако је то тако, улан ће мало у бувару што се опио и на путу заспао, али му за јуначко дело колајна не фали! А већ и сотински парох знаће му захвалити — ако је т. ј. цела та приповетка истина, што ми не јамчимо.

Друштво за нескидање шешира. У Прагу има друштво а у њему 600 чланова који не скидају никоме капу или шешир, не што би били неучтивци, него што се капа и шешир највише рга и квари тим честим скидањем а и досадно је. Чланови друштва имају неку малу белегу на пантљинци од шешира да их кад кога поздраве а на скину шешир, свако позна, да то чине из начела. Председнику тога друштва нису шеширције честитали нову годину.

Ужасни наковањ. У руским рудокопима у Перму саливен је ових дана за радионицу бродовског арсенала у Кронштату. Један гвоздени наковањ 14, 800 цената тежак. Радници који су лили издржали су пуних 36 сахата без одмене у грдној јари око топеће се масе.

ШТА БИВА ПО СВЕТУ.

У Београду је постављен за министра црквених дела и просвете г. Коста Јовановић који је од пређе био професор полит. економије на великој школи, а за тим неких десетак године у министарству полиције. Ако икоја земља то би Србија требала да стави на чело својој просвети човека стручна, који разуме просветне ствари из темеља те би могао поградити око темељитог преустројства тамошњих просветних одношаја. Нови министар ће за тај посао имати можда само добре воље а то је за тај огромни посао врло мало.

У Србији је умро ужички владика Јанићије — познати одушевљени родољуб коме раса није сметала да остане права Србена. Чинио је за живота много добра, потпомагао је књижевност, изучавао је силне јаче, био је потпора сиротиње. Није давао раскошне части и кад је о свом крсном имену дочекивао госте сам би повео коло те се не би саблажњавао као по неки лажни светац да игра у колу и да и да удара у гусле. Гости би му тако приликом пили сви редом из једне чаше. Био је уз то човек у истину побожан и врло моралан, што је данас реткост у владика. Имаће своје оставио је на добротворне цели. Таком честитом владици: Лака црна земља!

„Застава и „Народ“ пишу да администратор патријаршије г. владика Грујић и администратор бачке дијецезе г. архимандрит Анђелић држе код краљ. комесара барона Мајтењија конференције о начину како да се сазове идући сабор. Даље се гдвори да се смера нека нова форма деклараторијалног сабора, избор да буде неким чудесним начином т. ј. да се метне под купус као закон важећи и од државе потврђени саборски изборни ред.

Земунски „Греницботе“ јавља да ће краљ. комесар барон Мајтењ и бити скоро одаван са свога места а даће на његово место доћи неки дворски саветник Хубер, за кога веле да зна српски, да је родом из Н. Сада и рођак новосадском вар. жулану Флату.

У бечком рајхсрату из кога су иступили и сами Пољаци гласали су са Немцима у атар и даљег немачког господарења и далматински посланици, за које их узрујало јавно мпење на њиховом огњишту, крсти именима одрода и издајца!

Министар Трефор рекао је на сабору да ће скорим доћи доле да сам проучи школске одношаје у бившој бапатској а бачкој граници. Исти је министар управо један распис на наше црквене-школске власти у ком вели да је то лаж кад се говори да држава хоће силом комуналне школе, држави је, вели свеједно какве ће школе бити, она иде само за тим да буду добре школе!

НАША ПОШТА.

Г. Ђ. Л. у Београду. Лист не можемо слати без предплате.

Г. Ј. М. у Оравици. Вама смо послали све листове. Потражите их на вашој пошти.

Др. Т. Н. у Плашком. Примили смо 51 фор. за 27 предплатника из ваше околине. Усредна хвала за ваше заузимање.

ИСПРАВА К.

Чланак у прошлом броју „Чокот“ писан је јужним наречијем, али се ненажњом слагача и коректора поткрадоше у њему знатне погрешке против тога наречија, што молимо да се не упише у грех писцу г. Јовану Живановићу.

Уредник.

ВЛАСНИК „ЗАДРУГА ЗА СРПСКУ НАРОДНУ ШТАМПАРИЈУ“. — УРЕДНИК: Стеван В. Поповић.

Српска народна задружна штампарија у Новоме Саду 1873